

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (andra avdelningen)

den 14 mars 2019*

”Begäran om förhandsavgörande – Konkurrens – Artikel 101 FEUF – Skadestånd för den skada som orsakats av en konkurrensbegränsande samverkan som är förbjuden enligt denna artikel – Fastställande av vilka enheter som är skadeståndsskyldiga – Succession av juridiska enheter – Begreppet företag – Kriteriet ekonomisk kontinuitet”

I mål C-724/17,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Högsta domstolen (Finland) genom beslut av den 19 december 2017, som inkom till domstolen den 22 december 2017, i målet

Vantaan kaupunki

mot

Skanska Industrial Solutions Oy

NCC Industry Oy, Asfaltmix Oy,

meddelar

DOMSTOLEN (andra avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden A. Arabadjiev (referent), domstolens vice ordförande R. Silva de Lapuerta, tillförordnad domare på andra avdelningen, samt domarna E. Levits, M. Berger och P. G. Xuereb,

generaladvokat: N. Wahl,

justitiesekreterare: handläggaren L. Carrasco Marco,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 16 januari 2019,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Vantaan kaupunki, genom advokaterna N. Mickelsson och O. Hyvönen,
- Skanska Industrial Solutions Oy, genom advokaterna A. P. Mentula och T. Väätäinen,
- NCC Industry Oy, genom advokaterna I. Aalto-Setälä, M. Kokko, M. von Schrowe och H. Koivuniemi,

* Rättegångsspråk: finska.

- Asfaltmix Oy, genom advokaterna S. Hiltunen, A. Laine och M. Blomfelt,
- Finlands regering, genom J. Heliskoski och S. Hartikainen, båda i egenskap av ombud,
- Italiens regering, genom G. Palmieri, i egenskap av ombud, biträdd av S. Fiorentino, avvocato dello Stato,
- Polens regering, genom B. Majczyna, i egenskap av ombud,
- Europeiska kommissionen, genom C. Vollrath, H. Leupold, G. Meessen och M. Huttunen, samtliga i egenskap av ombud,

och efter att den 6 februari 2019 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 101 FEUF och den unionsrättsliga effektivitetsprincipen vid tillämpningen av de bestämmelser i den finländska rättsordningen som reglerar skadeståndsanspråk för åsidosättande av unionens konkurrensrätt.
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan å ena sidan Vantaan kaupunki (Vanda stad, Finland) och å andra sidan Skanska Industrial Solutions Oy, NCC Industry Oy och Asfaltmix Oy, angående skadestånd på grund av en konkurrensbegränsande samverkan på asfaltmarknaden i Finland.

Tillämpliga bestämmelser

- 3 Enligt 2 kapitlet 1 § skadeståndslagen (412/1974), ska den som uppsåtligen eller av vållande förorsakar annan skada ersätta den.
- 4 I 6 kapitlet 2 § i denna lag föreskrivs att har skada förorsakats av två eller flera eller är två eller flera eljest skyldiga att ersätta samma skada, svarar de solidariskt.
- 5 Enligt de finländska bestämmelserna om aktiebolag utgör varje aktiebolag en egen separat juridisk enhet med egna tillgångar och eget ansvar.

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

- 6 Mellan åren 1994 och 2002 förekom en konkurrensbegränsande samverkan på asfaltmarknaden i Finland (nedan kallad den aktuella kartellen). Denna kartell, som innebar en uppdelning av marknaden, samordnade priser och samordnad inlämning av anbud, täckte hela medlemsstaten och kunde även påverka handeln mellan medlemsstaterna. Bland annat deltog Lemminkäinen Oyj, Sata-Asfaltti Oy, Interasfaltti Oy, Asfalttinieliö Oy och Asfaltti-Tekra Oy i nämnda kartell.
- 7 Den 22 mars 2000 förvärvade bolaget Asfaltti-Tekra, vars firmanamn från och med den 1 november 2000 är Skanska Asfaltti Oy, samtliga aktier i Sata-Asfaltti. Den 23 januari 2002 upplöstes detta sistnämnda bolag till följd av ett frivilligt likvidationsförfarande. I samband med detta överfördes bolagets affärsverksamhet, med verkan från den 13 december 2000, till Skanska Asfaltti. Även detta bolag deltog i den aktuella kartellen. Den 9 augusti 2017 bytte detta bolag firmanamn till Skanska Industrial Solutions (nedan kallat SIS).

- 8 Interasfaltti var ett helägt dotterbolag till Oy Läntinen Teollisuuskatu 15. Den 31 oktober 2000 förvärvade NCC Finland Oy aktierna i Läntinen Teollisuuskatu 15. Den 30 september 2002 uppgick Interasfaltti i Läntinen Teollisuuskatu 15 och detta sistnämnda bolag bytte samtidigt firmanamn till Interasfaltti. Den 1 januari 2003 delades NCC Finland upp i tre nya bolag. Ett av dessa, NCC Roads Oy, övertog äganderätten till samtliga aktier i Interasfaltti. Den 31 december 2003 upplöstes Interasfaltti till följd av ett frivilligt likvidationsförfarande. I samband med detta överfördes bolagets affärsverksamhet, med verkan från den 1 februari 2003, till NCC Roads. Den 1 maj 2016 bytte detta sistnämnda bolag namn till NCC Industry (nedan kallat NCC).
- 9 Den 20 juni 2000 förvärvade Siilin Sora Oy, som den 17 oktober 2000 bytte namn till Rudus Asfaltti Oy, samtliga aktier i Asfalttiniö. Den 23 januari 2002 upplöstes Asfalttiniö till följd av ett frivilligt likvidationsförfarande. I samband med detta överfördes bolagets affärsverksamhet, med verkan från den 16 februari 2001, till Rudus Asfaltti. Den 10 januari 2014 bytte detta sistnämnda bolag namn till Asfaltmix.
- 10 Den 31 mars 2004 begärde konkurrensverket (Finland) att sju bolag skulle åläggas böter. Genom beslut av den 29 september 2009 fastställde Högsta förvaltningsdomstolen (Finland), med tillämpning av kriteriet ekonomisk kontinuitet – vilket EU-domstolen godtagit i sin praxis – böter för bland annat SIS, för sitt eget och Sata-Asfalttis agerande, NCC, för Interasfalttis agerande, och Asfaltmix, för Asfalttiniös agerande, på grund av att de åsidosatt konkurrenslagen och artikel 81 EG (nu artikel 101 FEUF).
- 11 Med stöd av detta beslut från Högsta förvaltningsdomstolen väckte Vanda stad, som hade ingått ett entreprenadavtal med Lemminkäinen inom asfaltsektorn för åren 1998–2001, den 2 december 2009 talan vid tingsrätten (Finland) och yrkade skadestånd av bland annat SIS, NCC och Asfaltmix. Vanda stad gjorde gällande att dessa tre bolag är solidariskt ansvariga för Vanda stads merkostnader för asfaltarbetena, på grund av de överpriser som togs ut till följd av den aktuella kartellen. SIS, NCC och Asfaltmix gjorde gällande att de inte kunde hållas ansvariga för skada som vållats av de rättsligt oberoende bolag som deltagit i denna kartell och menade att skadeståndsyrkandet skulle ha framställts i samband med förfarandena för att likvidera dessa sistnämnda bolag.
- 12 Tingsrätten förordnade att skadestånd skulle betalas av SIS, för sitt eget och Sata-Asfalttis agerande, NCC, för Interasfalttis agerande, och Asfaltmix, för Asfalttiniös agerande. Tingsrätten menade att det, i en sådan situation som den i det nationella målet, i praktiken var omöjligt eller orimligt svårt för en person som drabbats av en överträdelse av unionens konkurrensrätt, att med stöd av den finska skadeståndsrätten och bolagsrätten få skadestånd för den skada som denna överträdelse gett upphov till. Tingsrätten fann att det, för att säkerställa den effektiva verkan av artikel 101 FEUF, var nödvändigt att tillämpa kriteriet ekonomisk kontinuitet för att fastställa vem som var skyldig att ersätta denna skada, på samma sätt som när det fastställdes vem som skulle betala böter.
- 13 Efter överklagande fann hovrätten (Finland) att effektivitetsprincipen inte kunde motivera ett avsteg från de grundläggande särdragen i den finländska skadeståndslagstiftningen och att kriteriet ekonomisk kontinuitet, som tillämpas vid utdömning av böter, i avsaknad av närmare villkor och bestämmelser, inte kunde överföras till att gälla för en skadeståndstalan. Hovrätten ogillade således Vanda stads yrkanden i den del de riktade sig mot SIS, på grund av Sata-Asfalttis agerande, och mot NCC och Asfaltmix.
- 14 Vanda stad överklagade hovrättens avgörande till Högsta domstolen (Finland).
- 15 Högsta domstolen har påpekat att den finländska lagstiftningen inte innehåller några regler om vem som bär ansvaret för skada på grund av en överträdelse av unionens konkurrensrätt i en sådan situation som den som är aktuell i det nationella målet. Den allmänna utgångspunkten i de skadeståndsrättsliga bestämmelser som finns i den finländska lagstiftningen är att endast det rättssubjekt som har orsakat skadan är ansvarigt. När det gäller juridiska personer är det möjligt att

göra undantag från denna utgångspunkt genom att bortse från den juridiska personens oberoende. Det är dock endast möjligt att använda detta tillvägagångssätt om de berörda aktörerna har använt sig av koncernstrukturen, förhållandena mellan bolagen eller aktieägarens kontroll på ett klandervärt eller konstlat sätt som medför att det lagstadgade ansvaret kringgås.

- 16 Den hänskjutande domstolen har påpekat att det av EU-domstolens praxis framgår att varje person har rätt att begära ersättning för skada som åsamkats till följd av en överträdelse av artikel 101 FEUF, om det finns ett orsakssamband mellan skadan och överträdelsen och att det ankommer på den interna rättsordningen i varje medlemsstat att fastställa villkoren för att utöva denna rättighet.
- 17 Det framgår dock inte klart av denna praxis huruvida frågan om vem som är ansvarig för att ersätta en sådan skada ska besvaras på grundval av en direkt tillämpning av artikel 101 FEUF eller om den ska besvaras enligt de närmare bestämmelser som fastställts i varje medlemsstats interna rättsordning.
- 18 För det fall det ska fastställas vilka som är ansvariga för att ersätta en skada som orsakats genom en överträdelse av artikel 101 FEUF genom en direkt tillämpning av denna artikel måste det, enligt den hänskjutande domstolen, klargöras vilka personer som kan hållas ansvariga för denna överträdelse.
- 19 I detta sammanhang är det möjligt att anse antingen att den person som har överträtt konkurrensregler är ansvarig, eller att "företaget" i den mening som avses i artikel 101 FEUF, som har brutit mot dessa bestämmelser, är ansvarigt. Det framgår av domstolens praxis att det, när ett företag bestående av flera juridiska personer har överträtt konkurrensreglerna, enligt principen om personligt ansvar är detta företag som är ansvarigt för överträdelsen. Det är enligt denna rättspraxis möjligt att betrakta den enhet som fortsätter att bedriva den affärsverksamhet som tidigare bedrevs av den enhet som begick överträdelsen som ansvarig för en överträdelse av artikel 101 FEUF, när denna sistnämnda enhet har upphört att existera.
- 20 Den hänskjutande domstolen anser att den, för det fall det inte är lämpligt att fastställa vilka som är ansvariga för att ersätta en skada som orsakats genom en överträdelse av artikel 101 FEUF genom en direkt tillämpning av denna artikel, ska avgöra vem som är ansvarig för den skada den aktuella kartellen har orsakat på grundval av bestämmelserna i den finländska lagstiftningen och unionsrättens effektivitetsprincip.
- 21 Den hänskjutande domstolen har i detta hänseende frågat sig huruvida denna princip innebär att ansvaret för överträdelsen av unionens konkurrensrätt ska tillskrivas det bolag som har tagit över tillgångarna och fortsatt affärsverksamheten i det upplösta bolag som hade deltagit i kartellen. I så fall uppkommer frågan huruvida effektivitetsprincipen utgör hinder för en sådan nationell lagstiftning som den som beskrivs i punkt 15 i denna dom och i så fall huruvida det är möjligt att anse att det bolag som har fortsatt den affärsverksamhet som tidigare bedrevs av det bolag som deltagit i kartellen är ansvarigt endast om det förstnämnda bolaget, vid tidpunkten för förvärvet av kapitalet i det andra bolaget, kände till eller borde ha känt till, att detta andra bolag hade begått en sådan överträdelse.
- 22 Mot denna bakgrund beslutade Högsta domstolen att vilandeförklara målet och ställa följande frågor till EU-domstolen:
 - "1) Ska frågan vem som är skadeståndsskyldig för en skada som orsakas av ett agerande som strider mot artikel 101 FEUF, avgöras genom direkt tillämpning av denna artikel eller på grundval av nationella bestämmelser?
 - 2) Om det ska fastställas vem som är skadeståndsskyldig direkt på grundval av artikel 101 FEUF: Är de enheter som omfattas av begreppet företag i nämnda bestämmelse skadeståndsskyldiga? Är samma principer tillämpliga vid fastställandet av vem som är skadeståndsskyldig som de principer

EU-domstolen har tillämpat i mål avseende böter för att där fastställa vem som är ansvarig och enligt vilka ansvaret bland annat kan grundas på en tillhörighet till samma ekonomiska enhet eller på en ekonomisk kontinuitet?

- 3) Om det ska fastställas vem som är skadeståndsskyldig på grundval av medlemsstatens nationella bestämmelser: Strider en nationell bestämmelse, enligt vilken ett bolag, som efter att ha förvärvat samtliga aktier i ett bolag som har deltagit i en kartell som strider mot artikel 101 FEUF, har upplöst det aktuella bolaget och övertagit dess affärsverksamhet, inte är ersättningskyldigt för den skada som har orsakats genom det upplösta bolagets konkurrensbegränsande beteende, trots att det i praktiken är omöjligt eller orimligt svårt att erhålla skadestånd från det upplösta bolaget, mot den unionsrättsliga effektivitetsprincipen? Utgör effektivitetsprincipen hinder för att en medlemsstats nationella rätt tolkas på så sätt att det som villkor för skadeståndsansvar krävs att en sådan omvandling som beskrivits är lagstridig eller konstlad och har genomförts i syfte att kringgå den konkurrensrättsliga skadeståndsskyldigheten eller har vidtagits på annat otillbörligt sätt eller åtminstone att bolaget vid genomförande av omvandlingen kände till eller borde ha känt till överträdelsen av konkurrensrätten?"

Prövning av tolkningsfrågorna

- 23 Den hänskjutande domstolen har ställt den första och den andra frågan, vilka ska prövas gemensamt, för att få klarhet i huruvida artikel 101 FEUF ska tolkas så, att det, i en sådan situation som den som är aktuell i det nationella målet, där alla aktierna i de bolag som deltagit i en kartell som är förbjuden enligt denna artikel har förvärvats av andra bolag, vilka upplöst de förstnämnda bolagen och fortsatt deras affärsverksamhet, är de förvärvande bolagen som är ansvariga för den skada som kartellen orsakat.
- 24 Domstolen erinrar om att artiklarna 101.1 och 102 FEUF har direkt effekt i förhållandena mellan enskilda och ger rättigheter för enskilda som de nationella domstolarna är skyldiga att skydda (dom av den 5 juni 2014, Kone m.fl., C-557/12, EU:C:2014:1317, punkt 20 och där angiven rättspraxis).
- 25 Det framgår av fast rättspraxis att den fulla verkan av artikel 101 FEUF och särskilt den ändamålsenliga verkan av det förbud som stadgas i punkt 1 i nämnda artikel skulle undergrävas om inte var och en kunde begära ersättning för skada på grund av ett avtal eller ett agerande som kan begränsa eller snedvrیدا konkurrensen (dom av den 5 juni 2014, Kone m.fl., C-557/12, EU:C:2014:1317, punkt 21 och där angiven rättspraxis).
- 26 Var och en har således rätt att begära ersättning för uppkommen skada när det föreligger ett orsakssamband mellan skadan och en kartell eller något annat förfarande som är förbjudet enligt artikel 101 FEUF (dom av den 5 juni 2014, Kone m.fl., C-557/12, EU:C:2014:1317, punkt 22 och där angiven rättspraxis).
- 27 I avsaknad av unionsbestämmelser på området ankommer det på varje medlemsstat att i sin interna rättsordning ange villkoren för att utöva rätten att begära ersättning för skada som uppkommit på grund av en kartell eller ett förfarande som är förbjudet enligt artikel 101 FEUF, under förutsättning att likvärdighets- och effektivitetsprinciperna iakttas (dom av den 5 juni 2014, Kone m.fl., C-557/12, EU:C:2014:1317, punkt 24 och där angiven rättspraxis).
- 28 Såsom generaladvokaten i huvudsak har påpekat i punkterna 60–62 i sitt förslag till avgörande regleras frågan om vem som ska ersätta den skada som orsakats av en överträdelse av artikel 101 FEUF emellertid direkt i unionsrätten.

- 29 Det framgår nämligen av ordalydelsen av artikel 101.1 FEUF att fördragens upphovsmän valde att använda begreppet företag för att beteckna den som begår en överträdelse av det förbud som anges i denna bestämmelse (se, för ett liknande resonemang, dom av den 27 april 2017, Akzo Nobel m.fl./kommissionen, C-516/15 P, EU:C:2017:314, punkt 46).
- 30 Det följer dessutom av fast rättspraxis att unionens konkurrensrätt avser sådan verksamhet som bedrivs av företag (se, för ett liknande resonemang, dom av den 11 december 2007, ETI m.fl., C-280/06, EU:C:2007:775, punkt 38 och där angiven rättspraxis, och dom av den 18 december 2014, kommissionen/Parker Hannifin Manufacturing och Parker-Hannifin, C-434/13 P, EU:C:2014:2456, punkt 39 och där angiven rättspraxis).
- 31 Eftersom ansvaret för skada till följd av överträdelser av unionens konkurrensregler har en personlig karaktär, åligger det företaget som bryter mot dessa regler att ansvara för den skada som överträdelserna har orsakat.
- 32 Av dessa överväganden följer att de enheter som ska ersätta den skada som orsakas av en kartell eller genom ett förfarande som är förbjudet enligt artikel 101 FEUF är de företag, i den mening som avses i denna bestämmelse, som har deltagit i denna kartell eller i detta förfarande.
- 33 Denna tolkning påverkas inte av det argument kommissionen framförde under förhandlingen, enligt vilket det av artikel 11.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/104/EU av den 26 november 2014 om vissa regler som styr skadeståndstalan enligt nationell rätt för överträdelser av medlemsstaternas och Europeiska unionens konkurrensrättsliga bestämmelser (EUT L 349, 2014, s. 1) – i vilken det föreskrivs att medlemsstaterna ska se till att företag som har överträtt konkurrensreglerna genom ett gemensamt beteende är solidariskt ansvariga för den skada som överträdelserna av konkurrensrätten orsakat – följer att det ankommer på varje medlemsstat att i sin interna rättsordning fastställa vilken enhet som ska ansvara för att ersätta denna skada, i enlighet med principerna om likvärdighet och effektivitet.
- 34 Genom denna bestämmelse i direktiv 2014/104 – ett direktiv som i övrigt inte är tidsmässigt tillämpligt (*ratione temporis*) på omständigheterna i det nationella målet – fastställs nämligen inte vilka enheter som är skyldiga att ersätta en skada, utan hur ansvaret mellan dessa enheter ska fördelas, och den ger således inte medlemsstaterna behörighet att fastställa detta.
- 35 Tvärtom utgör denna bestämmelse, liksom artikel 1 i direktiv 2014/104, med rubriken ”Syfte och tillämpningsområde”, punkt 1, första meningen, stöd för att de som är ansvariga för skada som orsakats av en överträdelse av unionens konkurrensrätt är just de företag som har begått överträdelserna.
- 36 Efter detta klagande ska det erinras om att begreppet företag, i den mening som avses i artikel 101 FEUF, avser varje enhet som bedriver ekonomisk verksamhet, oavsett enhetens rättsliga form och oavsett hur den finansieras (dom av den 11 december 2007, ETI m.fl., C-280/06, EU:C:2007:775, punkt 38 och där angiven rättspraxis).
- 37 Detta begrepp ska i detta sammanhang förstås så att det avser en ekonomisk enhet även om denna ekonomiska enhet i rättslig mening består av flera fysiska eller juridiska personer (dom av den 27 april 2017, Akzo Nobel m.fl./kommissionen, C-516/15 P, EU:C:2017:314, punkt 48 och där angiven rättspraxis).
- 38 I en situation där ett företag har omstrukturerats, såsom i det nationella målet, och den enhet som har begått överträdelserna av unionens konkurrensrätt har upphört att existera, innebär det förhållandet att den enhet som har begått en sådan överträdelse ändras i rättsligt eller organisatoriskt avseende inte nödvändigtvis att det bildas ett nytt företag som är befriat från ansvar för den tidigare enhetens överträdelser av konkurrensreglerna, om det i ekonomiskt hänseende föreligger identitet mellan denna

och den nya enheten (se, för ett liknande resonemang, dom av den 11 december 2007, ETI m.fl., C-280/06, EU:C:2007:775, punkt 42, dom av den 5 december 2013, SNIA/kommissionen, C-448/11 P, ej publicerad, EU:C:2013:801, punkt 22, och dom av den 18 december 2014, kommissionen/Parker Hannifin Manufacturing och Parker-Hannifin, C-434/13 P, EU:C:2014:2456, punkt 40).

- 39 Det är således inte oförenligt med principen om personligt ansvar att tillskriva ett bolag, i dess egenskap av det bolag som övertagit det bolag som begått överträdelsen, ansvaret för en överträdelse, när det bolag som har begått överträdelsen har upphört att existera (dom av den 5 december 2013, SNIA/kommissionen, C-448/11 P, ej publicerad, EU:C:2013:801, punkt 23 och där angiven rättspraxis).
- 40 Domstolen har dessutom preciserat att det för ett effektivt genomförande av unionens konkurrensregler kan vara nödvändigt att tillskriva förvärvaren av det företag som begick överträdelsen av dessa regler ansvaret för denna överträdelse, när det bolag som begick överträdelsen har upphört att existera, på grund av att det uppgått i det förvärvande företaget, vilket i egenskap av övertagande bolag har övertagit dess tillgångar och skyldigheter, inklusive ansvaret för överträdelser av unionsrätten (dom av den 5 december 2013, SNIA/kommissionen, C-448/11 P, ej publicerad, EU:C:2013:801, punkt 25).
- 41 Asfaltmix har i detta hänseende i huvudsak gjort gällande att den rättspraxis som anges i punkterna 36–40 ovan har utvecklats i samband med kommissionens åläggande av böter enligt artikel 23.2 i rådets förordning (EG) nr 1/2003 av den 16 december 2002 om tillämpning av konkurrensreglerna i artiklarna [101] och [102 FEUF] (EGT L 1, 2003, s. 1), vilket innebär att denna rättspraxis inte är tillämplig på en skadeståndstalan, såsom den som är aktuell i det nationella målet.
- 42 Detta argument kan inte godtas.
- 43 Såsom har angetts i punkt 25 i denna dom, säkerställer rätten för var och en att begära ersättning för en skada som har orsakats genom en kartell eller ett förfarande som är förbjudet enligt artikel 101 FEUF den fulla verkan av denna artikel, i synnerhet, den ändamålsenliga verkan av förbudet i punkt 1 i artikeln.
- 44 Denna rätt förstärker nämligen den verkningsfulla karaktären av unionens konkurrensregler genom att den avskräcker från sådana, ofta hemliga, avtal eller förfaranden som kan begränsa eller snedvrida konkurrensen och bidrar följaktligen till att bevara en effektiv konkurrens i unionen (dom av den 5 juni 2014, Kone m.fl., C-557/12, EU:C:2014:1317, punkt 23 och där angiven rättspraxis).
- 45 Såsom generaladvokaten har påpekat i punkt 80 i sitt förslag till avgörande, ingår skadeståndstalan för överträdelse av unionens konkurrensregler som en del i systemet för att genomföra dessa regler, som syftar till att motverka att företagen agerar på ett konkurrensbegränsande sätt och till att avskräcka dem från att ägna sig åt ett sådant agerande.
- 46 Om företag som är ansvariga för en skada som har orsakats av en överträdelse av unionens konkurrensregler skulle kunna undgå ansvar av den enkla anledningen att deras identitet har ändrats till följd av omstruktureringar, överlåtelse eller andra ändringar i rättsligt eller organisatoriskt avseende, skulle den målsättning som detta system syftar till att uppnå och den ändamålsenliga verkan av dessa regler äventyras (se, analogt, dom av den 11 december 2007, ETI m.fl., C-280/06, EU:C:2007:775, punkt 41 och där angiven rättspraxis).
- 47 Av detta följer att begreppet företag, i den mening som avses i artikel 101 FEUF, som är ett självständigt begrepp i unionsrätten, inte kan ha olika innebörd i samband med kommissionens åläggande av böter med stöd av artikel 23.2 i förordning nr 1/2003 och i samband med skadeståndstalan för överträdelse av unionens konkurrensregler.

- 48 I det nationella målet framgår det av de uppgifter som den hänskjutande domstolen har lämnat att SIS, NCC och Asfaltmix förvärvade alla aktier i Sata-Asfaltti, Interasfaltti respektive Asfalttiniö, bolag som deltagit i den aktuella kartellen, och därefter, i samband med de frivilliga likvidationsförfaranden som ägde rum under åren 2000, 2001 och 2003, övertog all den affärsverksamhet som tidigare hade bedrivits av dessa bolag och upplöste bolagen.
- 49 Med förbehåll för den hänskjutande domstolens slutliga bedömning mot bakgrund av samtliga relevanta omständigheter, tycks det ur ekonomisk synvinkel föreligga identitet mellan å ena sidan SIS, NCC och Asfaltmix och å andra sidan Sata-Asfaltti, Interasfaltti och Asfalttiniö, eftersom de tre sistnämnda bolagen upphört att existera som juridiska personer.
- 50 Under dessa omständigheter kan det antas att SIS, NCC och Asfaltmix, i egenskap av efterträdare till Sata-Asfaltti, Interasfaltti respektive Asfalttiniö, har tagit på sig dessa sistnämnda bolags ansvar för den skada som orsakats av den aktuella kartellen, eftersom de i egenskap av juridiska personer har säkerställt bolagens ekonomiska kontinuitet.
- 51 Med beaktande av dessa överväganden ska den första och den andra frågan besvaras enligt följande. Artikel 101 FEUF ska tolkas så, att det, i en sådan situation som den som är aktuell i det nationella målet, där alla aktierna i de bolag som har deltagit i en kartell som är förbjuden enligt denna artikel har förvärvats av andra bolag, vilka upplöst de förstnämnda bolagen och fortsatt deras affärsverksamhet, är de förvärvande bolagen som är ansvariga för den skada som kartellen har orsakat.
- 52 Med hänsyn till det svar som lämnats på den första och den andra tolkningsfrågan, saknas det anledning att besvara den tredje frågan.

Begäran om begränsning av domens rättsverkningar i tiden

- 53 Vid förhandlingen yrkade NCC att domstolen ska begränsa denna doms rättsverkningar i tiden, för det fall den skulle finna att kriteriet ekonomisk kontinuitet kan tillämpas för att fastställa vilka personer som är skyldiga att ersätta den skada som har orsakats av en överträdelse av unionens konkurrensregler.
- 54 NCC har till stöd för sitt yrkande gjort gällande att det inte var möjligt att förutse denna tolkning, att den innebär att dessa regler får retroaktiv verkan och att den medför oförutsedda konsekvenser för dessa företags verksamhet.
- 55 Det följer av EU-domstolens fasta praxis att den tolkning av en unionsbestämmelse som domstolen gör, vid utövandet av sin behörighet enligt artikel 267 FEUF, innebär att den aktuella bestämmelsens innebörd och tillämpningsområde klargörs och förtydligas, såsom den ska tolkas eller borde ha tolkats och tillämpats från och med sitt ikraftträdande. Av detta följer att den på detta sätt tolkade regeln kan och ska tillämpas av den nationella domstolen även på rättsförhållanden som har uppkommit innan den dom som avser begäran om förhandsavgörande har meddelats, om villkoren för att väcka talan vid behörig domstol om tillämpningen av nämnda bestämmelse i övrigt är uppfyllda (dom av den 22 september 2016, Microsoft Mobile Sales International m.fl., C-110/15, EU:C:2016:717, punkt 59 och där angiven rättspraxis).
- 56 Det är endast i absoluta undantagsfall som domstolen, med tillämpning av den allmänna rättssäkerhetsprincip som ingår i unionens rättsordning, kan se sig föranledd att begränsa berörda personers möjlighet att åberopa en av domstolen tolkad bestämmelse i syfte att ifrågasätta rättsförhållanden som har tillkommit i god tro. För att en sådan begränsning ska kunna komma i fråga ska två väsentliga kriterier vara uppfyllda, nämligen att de berörda har handlat i god tro och att det föreligger en risk för allvarliga störningar (dom av den 22 september 2016, Microsoft Mobile Sales International m.fl., C-110/15, EU:C:2016:717, punkt 60 och där angiven rättspraxis).

- 57 Domstolen har närmare bestämt endast använt denna lösning när vissa klart preciserade omständigheter har varit för handen, särskilt då det har förelegat fara för allvarliga ekonomiska återverkningar, som i synnerhet har berott på det stora antalet rättsförhållanden som i god tro har upprättats på grundval av de bestämmelser som har antagits vara gällande, och det har framgått att enskilda och nationella myndigheter har förmåtts att handla på ett sätt som strider mot unionsbestämmelserna på grund av att det har förelegat en objektiv och betydande osäkerhet beträffande de unionsrättsliga bestämmelsernas tillämpningsområde, en osäkerhet som andra medlemsstaters eller kommissionens beteenden kan ha bidragit till (dom av den 22 september 2016, Microsoft Mobile Sales International m.fl., C-110/15, EU:C:2016:717, punkt 61 och där angiven rättspraxis).
- 58 Eftersom NCC inte har anfört något till stöd för sina påståenden, har bolaget inte styrkt att de kriterier som avses i punkt 56 i denna dom är uppfyllda i förevarande fall.
- 59 Det saknas därmed skäl att begränsa förevarande doms rättsverkningar i tiden.

Rättegångskostnader

- 60 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (andra avdelningen) följande:

Artikel 101 FEUF ska tolkas så, att det, i en sådan situation som den som är aktuell i det nationella målet, där alla aktierna i de bolag som har deltagit i en kartell som är förbjuden enligt denna artikel har förvärvats av andra bolag, vilka upplöst de förstnämnda bolagen och fortsatt deras affärsverksamhet, är de förvärvande bolagen som är ansvariga för den skada som kartellen har orsakat.

Underskrifter